

Spikerlik Eğitiminde Boğumlama Ve Ses Bozukluklarının Düzeltilmesinde Ses Eğitimi Yöntemlerinin Etkisi*

The Effects Of Voice Training Methods In The Correction Of Voice Disorders And On The Articulation In The Education Of Speakers

Nalan YİĞİT**
Sena NUROL***

ÖZET

Bu çalışma, seslerini profesyonel olarak kullanacak olan spikerlik eğitimi alan bireylerde boğumlama ve ses bozukluklarının düzeltilmesinde ses eğitiminin etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Kontrol gruplu ön test-son test deneysel modele göre yapılan çalışmada, spikerlik eğitimi almakta olan bireylerden, boğumlama ve /veya ses bozuklukları belirlenen 16 öğrenci, 8'er kişilik iki gruba ayrılarak, bunlardan biri "kontrol grubu", diğeri de "deney grubu" olarak adlandırılmıştır. Deney grubundaki bireylere 10 hafta süreyle ses eğitimi uygulanmıştır. Bu süre sonunda, çalışma öncesinde yapılan ölçüm ve değerlendirmeler her iki grupta da yeniden yapılmıştır. Ön test ve son test değerlendirmeleri kamera kayıtları üzerinde üç uzman tarafından yapılmıştır. Kontrol ve deney gruplarından, çalışma öncesinde ve çalışma sonrasında elde edilen veriler istatistik olarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kontrol ve deney grupları arasında, hem çalışma öncesinde, hem de çalışma sonrasında elde edilen akustik ve aerodinamik ölçüm verileri Fo (Temel Frekans), Jitter, Shimmer, NHR (Noise Harmonic Ratio), MFS (Maksimum Fonasyon Süresi), S/Z oranı) bakımlarından önemli farklılıklar bulunmamıştır. Boğumlama ve ses bozuklukları değerlendirme formundan elde edilen verilerin (/r/ (gılama), /s/ (ışıklama), /ş/, /c/, /ç/, /z/, hızlı boğumlama, ağır boğumlama, şiddete ilişkin bozukluk, perdeye ilişkin bozukluk, tona ilişkin bozukluk (gark ses ve gırtlak sesi) değerlendirmesi sonucunda, bu bozukluklar bakımından kontrol grubunda değişme olmadığı, ancak deney grubunda gelişme sağlandığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar ışığında uygulanan ses eğitimiyle belirlenen boğumlama ve ses bozukluklarında gelişme sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spikerlik eğitimi, Boğumlama, Ses bozukluğu, Ses eğitimi
Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

People who use in their professionals are defined as "Professional Voice Users". Whereas voice disorders do not hinder those who do not use their voices in their professional lives; however, it does hinder the continuity the professional lives of those who do.

The professional speakers who are to have voice education are first of all to be aware of their speech organs and their functions. Moreover, they have to be aware how the sounds are produced by the movements of the speech organs and be aware and pay attention to all the issues related to correct and beautiful speech or voicing (Alçın, 1999). The professional features of a professional whose duty is to speak, in other words of the speaker, newsman, necessitate him to be more skilled and more able than just any speaker (Kayador, 1993: 26).

The sounds of speech are studied under two headings; voiced and voiceless. Whereas the utterances of the voiced sounds are labeled as pronunciation, the utterance of the voiceless are defined as articulation. In both instances the effect of respiration are of utmost importance.

If we aim to have a good voice and use our language correctly and beautifully, to learn conscious respiration is of primary importance. Those who breathe in, breathe out, and use their breath during their speech consciously will face fewer difficulties throughout the time after their voice education (Çevik, 2002).

Besides all these, the enrichment of the voice through the increase in the resonance spaces enables it placement on to the masque. The resonance area that we always need and can process is at the highest level possible in the cheeks, eyes and forehead. With the correct articulation including the resonance of the sound, positive results can be obtained in the increase of the voice quality.

"Articulation is the basic condition of meaningful voicing. Without an efficient articulation, speech is meaningless. Even if an utterance is at a high pitch, unless the articulation is insufficient, words will be meaningless and speech futile" (Özben, 1989: 43). Major articulation errors are; laxity, guttural, hissing, alteration, fixation, slow and fast paced articulation. Voice disorders; however are considered as disorders related to volume, pitch, tone, and flexibility.

The aim of voice education at large is; to make them use their voice while speaking or singing in their way of living in the most correct, beautiful, and efficient way and to enable individuals to form habits for the protection of their voices. The

* Bu çalışma, 2009 yılında S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan yüksek lisans tezinin ilgili bölümlerinden yeniden düzenlenerek hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi

*** Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi

individuals who require voice education to use their voices professionally in order to become speakers and newsmen need to be determined whether or not they have adequate respiration, correct articulation, and qualified voice formation as a result of the voice education they have had. .

The present study is important as it is a novel study in this area trying to determine the effects of voice education methods on the articulation and correction of voice disorders in speaker education.

The aim of the present study is to investigate the effects of voice training on the correction of voice disorders and articulation of the individuals receiving education in order to use their voices professionally. 16 students receiving education to become professional speaker with articulation and/or voice disorders were divided into two cohorts consisting of 8 participants as the control and experimental group in the present study conducted according to pre and post test experimental study model. Voice education was provided throughout a 10 week period to the members of the experimental group. At the end of this period the assessments made for both groups were repeated. The pre and post test evaluations were made using camera recordings by three experts. The data obtained before and after the study from the study and control groups were analyzed statistically. The analyses revealed no statistically significant differences before and after the study regarding the acoustic and aerodynamic measurement data with regard to Fo (Fundamental Frequency), Jitter, Shimmer, NHR (Noise Harmonic Ratio), MFS (Maximum Phonation Period), and S/Z ratio in both groups. However, considering the data obtained from articulation and voice disorder evaluation forms, there were no changes before and after the study in the control group but significant changes were apparent in the experimental group with regard to (/r/ (guttural), /s/ (hissing), /sh/, /dz/, /tʃ/, /z/, quick articulation, slow articulation, emphasis disorder, pitch disorder, tone disorders (gargling voice and guttural voice). These outcomes enables the assumption that voice education have an impact on the improvement of articulation and voice disorders.

Key words: Speaker education, articulation, voice disorder, voice education

The type of research: (research)

1. GİRİŞ

İnsanlar mesleklerini icra ederken bedenlerinin farklı özelliklerini kullanırlar. Mesleklerinin icrasında seslerini kullanan kişiler için “Profesyonel Ses Kullanıcısı” tanımlaması yapılmaktadır.

Mesleğini icra ederken seslerini kullanmayan kişilerdeki ses bozuklukları, mesleklerini yürütmelerine engel değilken, profesyonel ses kullanıcılarının seslerindeki bozulma mesleklerini sürdürememelerine yol açar.

Mutlaka ses eğitiminden geçmiş olması gereken profesyonel konuşmacı öncelikle ses organlarını tanımalı, ses organlarının işlevlerini, fonksiyonlarını, seslendirmede hangi organların hangi hareketlerle hangi sesleri çıkardığını bilmeli, doğru ve güzel bir konuşmanın ya da seslendirmenin gerektirdiği tüm bu önemli noktalara dikkat etmelidir (Alçın, 1999).

Mesleği konuşmak olan profesyonel elemanın yani spikerin mesleki özellikleri onun herhangi bir konuşmacıdan daha yetenekli ve donanımlı olmasını gerekli kılmaktadır (Kayador, 1993: 26).

Çünkü spikerlik mesleğinde en önemli özellik doğru ve güzel konuşmadır. “Konuşma; ses kelime ve söz akımından meydana geldiğine göre bir sözü açıkça anlatabilmek, söz ve anlatımın inandırıcı olması, söz ve anlatımda güzelliğe ulaşabilmek, diksiyon sanatının başlıca amacıdır” (Şenbay, 1990: 4).

“Konuşma tanım olarak, kişinin kendisi ve çevresiyle dengeli ilişkiler kurmasına ve sürdürmesine yarayan; geleneksel sesli sembollerin kullanıldığı iletişim sistemidir. Konuşma, akciğerden çıkan havanın sese dönüşmesidir. Bu ses, ses tellerinin üst tarafındaki boşlukların, boğaz, yumuşak damak, küçük dil, dil ve dudakların çeşitli şekillere girerek ünlü ve ünsüz sesleri oluşturmasıyla anlamlı bir konuşmaya dönüşür” (Ömür, 2001: 32).

Konuşma sesleri 2 grupta incelenir; ünlüler ve ünsüzler. Ünlülerin seslendirilmesi (söyleniş) olarak adlandırılırken ünsüzlerin seslendirilmesi boğumlama olarak tanımlanmaktadır. Her iki durumda da solunumun etkisi büyüktür.

İyi bir sese sahip olmak, dilimizi doğru ve güzel konuşmak amacını taşıyorsak, her şeyden önce bilinçli solunum yapabilmeyi öğrenmemiz gerekecektir. Soluk almayı, tutmayı, konuşma sırasında bu soluğu bilinçli kullanmayı başarabilenler, konuşma eğitimlerinin sonraki aşamalarında daha az güçlüklerle karşılaşacaklardır (Çevik, 2002;13).

Çene, dudak ve dil kontrolü ile gırtlak serbestisinin sağlanması sesin diyafram üzerinde durması, larenkse üstten baskı yapma eğiliminin önlenmesi güzel bir konuşma sesinin ve sağlam bir telaffuzun oluşmasına yardımcı olacaktır (Manchester, 1907).

Tüm bu oluşumların yanı sıra sesin rezonans boşluklarında büyütülerek zenginleştirilmesiyle de maskeye yerleşmesi sağlanır. Her zaman ihtiyaç duyduğumuz ve işleyebileceğimiz rezonans alanı; yanaklar,

gözler ve alında bulabileceğimiz mümkün olan en yüksek düzeydir. Sesin rezonasyonunu da içeren artikülasyonun doğru yapılmasıyla da ses kalitesinde olumlu değişimler elde edilebilir.

“Boğumlama anlamlı sesletmenin temel koşuludur. İyi bir boğumlanma olmadan konuşma anlaşılmaz. Çok yüksek sesle konuşulsa da boğumlama yetersiz kaldığı sürece, söylenenler iyi anlaşılmayacak ve konuşma etkisiz kalacaktır” (Özben, 1989: 43).

1.1. Başlıca Boğumlama Kusurları

Gevşeklik: “En yaygın olan boğumlanma kusurudur. Boğumlanma tembelliğinden kaynaklanan bu kusur, sesleri ve heceleri yayararak söylemektir. Gevşeklikte çene kasları güçsüzdür. Konuşurken yanaklar zorlanmaz ve dudaklar yana doğru yayılır (Güler ve Hengirmen, 2005: 153).

Gıllama: “/ r / ünsüzünün boğazdan çıkarılmasıdır. Sevimsiz bir boğumlanma biçimidir. Özellikle Fransız Fonetikinde / r / nin boğazdan çıkarılması egemenleşmiştir. (Akbayır, 2007: 210).

/ s / Islıklama: “/ s / ünsüzünün şiddetli çıkarılmasından kaynaklanır. Islıklama, dilin üst dişlerin iç tarafına dayanması sonucu havanın dişlerin arasından sızmasından kaynaklanır (Güler ve Hengirmen, 2005: 156).

Değiştirme: Bir ünsüzün yerine başka bir ünsüzü söyleme alışkanlığı olup birçok çeşitleri vardır. Sert ünsüzlerle olanına sık rastlanır (zeleştirme) (j) yerine (z) söylemektir. Örneğin: (şarj) yerine (şarz), (seleştirme) (ş) yerine (s) söylemektir. Örneğin: (paşam) yerine (pasam) vb. (jeleştirme) (c) yerine (j) söylemektir. Örneğin: (kucak) yerine (kujak), (şeleştirmek) (s) yerine (ş) söylemektir. Örneğin: (sana) yerine (şana) gibi. Diğer ünsüzleri ilgilendiren değişimler (leleştirme) (r) yerine (l) söylemektir. Örneğin: (merhem) yerine (melhem), (birader) yerine (bilader) bazen de (n) yerine (l) söylenir (fincan) yerine (filcan) vb. gibi.

Yerleştirme: Bazı yerine veya arasına (y) ünsüzünü sıkıştırmaktan ileri gelir. (Müezzin) yerine (meyzin) gibi.

Ağır boğumlama: Sözcük içindeki hecelerin uzatılması, tümcelerin söylenişinin geciktirilmesiyle belirirler.

Hızlı boğumlama: “Bu da, ağır boğumlamanın tersine, hızdan ötürü ne söylediği belli olmayan bir geveleme havası yaratır. Aynı biçimde üstünde durulmalıdır” (Akbayır, 2007: 211).

1.2. Ses Bozuklukları

Sesin perde, şiddet ve kalitesinin bireyin yaş, cinsiyet ve kültürel geçmişine uygun olmaması şeklinde tanımlanabilir (http: 1).

İnsanların sesi perde, şiddet, tonu olarak algılanır. Konuşmanın kalitesi, sadece konuşma gibi olmayan konuşma açılarıyla ilgilidir. Eğer konuşmanın sesi şiddet, perde, ton ve esneklik yönünden durum, cins, yaş, bünyeye göre sürekli olarak beklenenden farklılık gösteriyorsa o konuşma sesi bozuk demektir.

1.2.1. Ses bozukluğu türleri

Şiddete ilişkin bozukluklar: Sesin şiddeti gereğinden az ya da fazla olduğu gibi bazı hallerde de yersiz ses dalgalanmaları biçiminde şiddet bozuklukları görülebilir.

Perdeye ilişkin bozukluklar: Konuşanın sesi tizlik ve peslik yönünden cinsine, yaşına ve beden yapısına uygun olmaması.

Tona ilişkin bozukluklar: İnsanın ses tonu büyük ölçüde yapısal özellik ve gelişimine bağlıdır. Fakat bazılarının ses tonları, çeşitli nedenlerden dolayı, bozuk diye adlandırılacak kadar farklılık göstermektedir.

Genzel ses: Burun boşluğundan geçerek oluşması gereken sesler (m, n, nk, ng gibi) o yoldan değil de ağız boşluğundan geçerek oluşursa bu tür bozukluklara genzel ses bozukluğu adı verilir.

Soluk ses: Bazı kişiler konuşurken sesleri sanki soluma gibi çıkar, soluma ya da soluk biçiminde çıkan seslerde bir süreklilik görülürse o konuşmalar özürlü sayılır.

Gank ses: Bazı kişilerin sesleri uzun öksürük rahatsızlığı ya da soğuk algınlığı geçirmekte olan kişilerin sesine benzer bu tür seslerde özürlü kabul edilir.

Gırtlak sesi: Bazı kişilerin sesleri doğrudan gırtlaktan çıkıyormuş gibi gelir. Bu sesler de gırtlak sesi olarak adlandırılmaktadır.

Esnekliğe ilişkin bozukluklar: Konuşmanın bütünlüğü içinde esneklik özelliğinin bulunmaması ya da yersiz esneklik oluşturulmasını kapsayan bozukluklardır (http: 2).

Buradan anlaşılacağı gibi; “konuşanın asıl hedefi anlaşılacak olmalıdır. Konuşma ister kendi kendine konuşma olsun, ister ikili konuşma olsun, isterse cemiyet içinde konuşma olsun, bilgi edinmeye düşünce ve yorum oluşturmaya, başkalarını ikna etmeye ve daha birçok amaca hizmet etmelidir.

Net olmayan, hızlı konuşmalar, yabancı kelime veya terimlerin kullanılması karşımızdaki kişide yanlış ve eksik anlamaya yol açar. Sonunda dinleyici konumundaki kişi algılama problemi yaşar. Böylece konuşma amacına ulaşamaz” (Yılmaz, 2006: 89).

Konuşmanın amacına ulaşabilmesi de ancak bireylere seslerini doğru, etkili ve güzel kullanılabilmeleri için gereken davranışların ses eğitimi yoluyla kazandırılmasıyla sağlanır. Sesin kötü ve yanlış kullanımına yol açan davranışların ve bunların içinde bulunduğu ortamın belirlenmesini, kötü ses alışkanlıklarının oluşumunun sistemik olarak azaltılmasını, çeşitli ses eğitimi teknikleri kullanarak bireylerin en doğru sesi oluşturmalarının sağlanması (Öğüt, 2002) gerekir.

Ses eğitiminin genel amacı; bireye konuşurken ya da şarkı söylerken, kendi yaşantısı yoluyla sesini, en doğru, en güzel ve en etkili oluşturmaya ve ses sağlığını korumaya ilişkin davranışlar kazandırmaktır.

Burada gözden kaçırılmaması gereken husus; verimli düşünülen ses eğitiminin konuşma için mi, şarkı söyleme için mi verileceği, hangi yaş grubu bireylere, hangi ses eğitimi türü kapsamında verileceğinin saptanmasıdır (Töreyn, 2008: 103).

Bütün bu sebepler göz önünde bulundurularak çalışmanın amacı, sesini profesyonel anlamda kullanacak olan spikerlik eğitimi alan bireylerde boğumlama ve ses bozukluklarının düzeltilmesinde ses eğitimi yöntemlerinin etkisini araştırmaktır .

Bu amaca yönelik olarak problem cümlesi: “Spikerlik eğitiminde boğumlama ve ses bozukluklarının düzeltilmesinde ses eğitimi yöntemlerinin etkisi nasıldır” şeklinde oluşturulmuştur. Buna göre, bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere çözüm aranacaktır:

- Ses eğitimi yöntemleri sesin akustik özelliklerini (Fo, Jitter, Shimmer, NHR) nasıl etkilemektedir?
- Ses eğitimi yöntemleri sesin aerodinamik özelliklerini (MFS, ve s/z oranı) nasıl etkilemektedir?
- Ses eğitimi yöntemleri ünsüzlerin seslendirilme bozukluklarını nasıl etkilemektedir?
- Ses eğitimi yöntemleri şiddete, perdeye ve tona ilişkin bozuklukları nasıl etkilemektedir?

Profesyonel olarak ses kullanımını gerektiren spikerlik mesleğine sahip olacak bireylerin, aldıkları ses eğitimi sonucunda, yeterli solunum, doğru boğumlama ve kaliteli ses oluşumuna ulaşmış olmalarının tespit edilmesi gerekir.

Bu çalışma, spikerlik eğitiminde boğumlama ve ses bozukluklarının düzeltilmesinde ses eğitimi yöntemlerinin etkisinin ortaya konması ve bu alanda yapılmamış bir çalışma olması bakımından önem teşkil etmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın niteliği ve modeli, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, deney grubuyla yapılan ses eğitimi çalışmaları, toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler anlatılmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Kontrol gruplu ön test-son test deneysel desen modeline göre yapılan araştırmanın temellendirilmesi için, öncelikle kaynak araştırması yapılarak konu ile ilgili kaynaklar saptanıp toplanmış, araştırma disiplinler arası olduğu için çerçevesi konu uzmanları ile görüşülerek tespit edilmiştir.

Ön Test: Bu aşamada, belirlenen ölçme araçları deney ve kontrol grupları içinde yer alan her bireye ses eğitimi sürecinin başında uygulanmış, akustik ve aerodinamik ölçümler, boğumlama ve ses bozukluğu ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Boğumlama ve ses bozukluklarını değerlendirmek için öğrencilerin kamera kayıtları alınmıştır.

Uygulama: Bu aşamada, uzman kişiler tarafından ölçme araçları belirlenerek, sesin görsel (videolaringostroboskopik) değerlendirmesi, akustik ve aerodinamik ölçümleri, deney ve kontrol grupları içindeki her bireye araştırmanın başında ve sonunda birer defa uygulanmıştır.

Son test: Bu aşamada, deney grubuyla yapılan uygulamalar sonunda, her iki gruba da ön testte kullanılan ölçme araçları tekrar uygulanarak elde edilen veriler kayıt edilmiştir.

2.2. Çalışma Grupları (Deney – Kontrol)

Araştırma S.Ü. İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü Spikerlik- Sunuculuk dersi alan 2. sınıf öğrencilerinden, boğumlama ve ses bozukluğu olan 8'i deney, 8'i kontrol grubu olmak üzere 16 erkek öğrenciden oluşmuştur.

2.3. Deney İşlem

Deney grubuyla yapılacak ses eğitimi uygulamaları belirlenmeden önce örnek bir spikerlik-sunuculuk dersi izlenmiştir. Bu derste deney grubuyla yapılacak olan ses eğitimi uygulamalarına yer verilmediği görülmüştür.

Boğumlama ve ses bozukluğu tespit edilen öğrenciler deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır. Çalışmaya katılan kontrol ve deney gruplarındaki tüm bireylerin Kulak-Burun-Boğaz uzmanı tarafınca muayeneleri, odyometrik testleri yapılmış ve işitmeleri normal bulunmuştur. Uzmanlar tarafından ses hijyeni konusunda öğrencilere bilgi verilmiştir. Sesin görsel özelliğinin değerlendirilmesi videolaringostroboskopi (VLS) ile yapılmış, önemli bir bulguya rastlanmamıştır. Sesin akustik (Fo, jitter, shimmer, nhr) ve aerodinamik özellikleri (mfs, s/z oranı) ölçülmüştür.

2.3.1. Boğumlama ve Ses Bozukluğu Değerlendirme Formu

Kontrol ve deney gruplarındaki bireylerin boğumlama ve ses bozukluklarını belirlemek için öğrencilere ders öğretim elemanı ile birlikte belirlenen tekerlemeler ve bir metin okutulmuş ve kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar üç uzman tarafından incelenerek boğumlama ve ses bozuklukları tespit edilmiştir. Bu yolla belirlenen problemler çerçevesinde boğumlama ve ses bozukluklarını içeren bir değerlendirme formu hazırlanarak 3 uzman kişi tarafından bireylerin çalışma öncesi ve çalışma sonrası durumları derecelendirilmiştir. Boğumlama bozukluğu ve ses bozukluğu değerlendirme formu iki bölümde toplam 13 sorundan oluşmaktadır. Sorunlar gözlemlenme sıklıklarına göre 0 ile 4 arasında (0: hiç, 1: hemen hemen hiç, 2: bazen, 3: hemen hemen her zaman, 4: her zaman) derecelendirilmiştir.

2.3.2. Deney Grubuyla Yapılan Ses Eğitimi Uygulamaları

Kişilere bedensel ve zihinsel hazırlık için gevşeme ve duruş çalışmaları, doğru nefes için solunum çalışmaları, diyafram hissetme egzersizleri, kaliteli bir ton üretme ve nitelikli bir ses için piyano yardımıyla rezonans-tını çalışmaları, iyi bir boğumlama için artikülatör kasların çalışmasına yönelik uygulamalar yapılmıştır.

Bu çalışmalar deney grubundaki her öğrenciye haftalık 20'şer dakika olmak üzere 10 hafta süresince uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmada akustik analiz verileri, Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Kulak-Burun-Boğaz Anabilim Dalı Odyoloji Bilim Dalı ses laboratuvarında Computerized Speech Laboratory (CSL 4500 B) ile bilgisayar ortamında Multi Dimensional Voice Program (MDVP) ve Shure Sm 48 model mikrofon kullanılarak deney ve kontrol gruplarında yer alan deneklerin ses analizleri yapılarak elde edilmiştir. Sesin aerodinamik özellikleri (maksimum fonasyon süresi (MFS) ve S/Z oranı) kronometre kullanılarak ölçülmüştür.

Bütün ölçümler distorsiyonunun ve modifikasyonunun önlenmesi amacıyla sessiz bir oda da, ağız ile mikrofon arasındaki uzaklık yaklaşık 15 cm olacak şekilde, denekler rahat bir tonda ve yükseklik seviyesinde "aaa" sesi çıkarırken yapılmıştır. Sataloff ve arkadaşlarına (1991) göre maksimum fonasyon süresi; ayakta, dengeli bir duruşla, birey için rahat olabilecek bir tonda ve derin bir soluk alma sonrasında "a" vokali ile orta şiddette bir volüm ile çıkarabildikleri en uzun sürenin saniye cinsinden değeridir (Aktaran: Yiğit, 1998: 21). Şenocak'a (1990;37) göre, erkeklerde ortalama MFS değeri 25 saniyedir.

S/Z oranı ise tek bir nefeste bireyin çıkarabileceği “s” sesinin süresinin, tek bir nefeste çıkarabileceği “z” sesinin süresine bölünmesiyle hesaplanmıştır. Aerodinamik ölçümler üç kez tekrar edilerek elde edilen en uzun süreler kaydedilmiştir. Çalışmanın akustik ve aerodinamik analizleri dışındaki diğer verileri, boğumlama ve ses bozukluğu değerlendirme formundan elde edilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Akustik ve aerodinamik özellikler bakımından kontrol ve deney gruplarına ait çalışma öncesinde yapılan ölçümler “t-testi” kullanılarak karşılaştırılmıştır. Aynı karşılaştırma, çalışma sonrasında elde edilen veriler için de yapılmıştır. Verilerin analizinde Minitab Release.14 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Boğumlama ve ses bozukluğu değerlendirme formundan elde edilen çalışma öncesi ve çalışma sonrası verileri deney ve kontrol gruplarının ortak olan sorunları karşılaştırılarak, ortak olmayan sorunlar ayrı ayrı değerlendirilip yorumlanmıştır.

2.6. Gözlemciler Arası Uyum Analizi

Bu araştırma için yapılan kamera kayıtları üzerinde boğumlama ve ses bozuklukları, üç uzman kişi tarafından değerlendirilmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2004) göre bu tür araştırmalarda gözlemciler arasındaki uyum %70’in üzerinde ise uygulanan yöntem geçerli ve güvenilirdir.

Uzmanların her üçü de deneklerde aynı ses ve boğumlama bozukluklarını saptamışlar, kontrol ve deney gruplarında çalışma öncesi ve çalışma sonrasında her değerlendirici tarafından toplam 70 değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme yapan kişilerin uyumlu ve farklı değerlendirme sayıları ve uyumlu değerlendirme oranları Tablo 2.6.1’de verilmiştir.

Tablo 1. Boğumlama ve ses bozuklukları değerlendirmesi yapan üç uzmanın ortak ve farklı karar verme oranları

	Uyumlu Değerlendirme Sayısı	Uyumsuz Değerlendirme Sayısı	Uyumlu Değerlendirme Oranı (%)
Uzman 1 – Uzman 2	67	3	95.71
Uzman 1 – Uzman 3	60	10	85.71
Uzman 2 – Uzman 3	61	9	87.14

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Akustik Analiz ve Aerodinamik Ölçümlere İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Sesin akustik, aerodinamik özelliklerinin incelenmesine ilişkin kontrol ve deney gruplarının çalışma öncesi ortalamaları, standart sapmaları ve bunların karşılaştırılmasına ait istatistikler Tablo 3.1.1’de verilmiştir.

Tablo 2. Sesin akustik ve aerodinamik özelliklerinin çalışma öncesi değerleri

Özellik	Kontrol			Deney			t	P
	n	Ortalama	S. Sapma	n	Ortalama	S. Sapma		
Fo	8	143.8	21.3	8	154.5	32.9	-0.77	P>0.05
Jitter	8	0.687	0.690	8	0.802	0.359	-0.42	P>0.05
Shim	8	2.923	0.343	8	2.924	0.933	0.00	P>0.05
NHR	8	0.1323	0.0121	8	0.1344	0.0145	-0.32	P>0.05
MFS	8	21.33	6.48	8	18.22	5.33	1.05	P>0.05
S/Z	8	0.705	0.229	8	0.903	0.446	0.24	P>0.05

Bütün bu akustik ve aerodinamik özellikler bakımından çalışma öncesi grup ortalamaları arasındaki farkların istatistikî olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Ancak, kontrol ve deney gruplarının MFS değerleri ortalama değerlerin altındadır (Şenocak, 1990;37).

Tablo 3. Sesin akustik ve aerodinamik özelliklerinin çalışma sonrası değerleri

Özellik	Kontrol			Deney			t	P
	n	Ortalama	S. Sapma	n	Ortalama	S. Sapma		
F ₀	8	140.6	12.2	8	147.0	38.6	-0.44	P>0.05
Jitter	8	0.668	0.296	8	0.448	0.22	1.68	P>0.05
Shim	8	3.103	0.898	8	2.379	0.902	1.61	P>0.05
NHR	8	0.1283	0.0179	8	0.1301	0.0134	-0.24	P>0.05
MFS	8	20.68	4.71	8	20.73	9.96	-0.01	P>0.05
S/Z	8	0.780	0.197	8	1.207	0.586	-1.95	P>0.05

Sesin akustik ve aerodinamik özellikleri bakımından çalışma sonrası da grup ortalamaları arasındaki farkların istatistik olarak önemli olmadığı belirlenmiştir. Bu değerlendirmelere göre, kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin sağlıklı sese sahip oldukları söylenebilir. Çalışma sonrası MFS değerleri yine ortalama değerlerin altında olmasına rağmen, deney grubunun bu değerlerinde önemli bir gelişme olduğu ve bu gelişmenin yapılan ses eğitimi çalışmalarına gerçekleştiği düşünülmektedir.

3.2. Boğumlama ve Ses Bozukluğuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4. Boğumlama ve ses bozukluklarına ait değerler

Boğumlama Bozuklukları	Gruplar	Önce					Sonra				
		Bozukluk Derecesi					Bozukluk Derecesi				
		1	2	3	4	T	1	2	3	4	T
/r/ Gılama	Kontrol		1		1	2		1		1	2
	Deney		4	1		5	1				1
	Toplam		5	1	1	7	1	1		1	3
/s/ İshklama	Kontrol		2	1	1	4		2	1	1	4
	Deney		2			2					
	Toplam		4	1	1	6		2	1	1	4
/ş/	Kontrol		1			1		1			1
	Deney		2	3		5	1				1
	Toplam		3	3		6	1	1			2
/c/	Kontrol										
	Deney		1		1	2		1			1
	Toplam		1		1	2		1			1
/ç/	Kontrol										
	Deney				1	1		1			1
	Toplam				1	1		1			1
/z/	Kontrol		1	2	1	4		1	2	1	4
	Deney										
	Toplam		1	2	1	4		1	2	1	4
Hızlı Boğumlama	Kontrol				1	1				1	1
	Deney										
	Toplam				1	1				1	1
Ağır Boğumlama	Kontrol			1		1		1			1
	Deney										
	Toplam			1		1		1			1
Gevşeklik	Kontrol										
	Deney			1	1	2		1	1		2
	Toplam			1	1	2		1	1		2
Şiddete İlişkin Boz.	Kontrol										
	Deney			1		1	1				1
	Toplam			1		1	1				1
Perdeye İlişkin Boz.	Kontrol										
	Deney			1		1					
	Toplam			1		1					
Tona İlişkin Bozukluk (Garık Ses)	Kontrol										
	Deney				1	1			1		1
	Toplam				1	1			1		1
Tona İlişkin Bozukluk (Gırtlak Sesi)	Kontrol			1		1			1		1
	Deney			2			2				2
	Toplam			3		1	2		1		3

Çalışma öncesi ve çalışma sonrasında, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerden elde edilen boğumlama ve ses bozuklukları ile bozukluk dereceleri Tablo 3.2.1'de sunulmuştur.

Çalışma öncesinde /r/ bozukluk derecesi kontrol grubunda 1 kişide 2, 1 kişide 4 iken, çalışma sonrasında bir değişme olmadığı görülmektedir. Deney grubunda ise çalışma öncesinde /r/ bozukluk derecesi 2 kişide 4, 1 kişide 3 iken çalışma sonrasında bozukluk derecesi sadece 1 kişide 1 seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar önemli bir gelişme olduğunu göstermektedir.

Çalışma öncesinde /s/ bozukluk derecesi kontrol grubunda 2 kişide 2, 4 kişide 1 iken, çalışma sonrasında bu durum değişiklik göstermemektedir. Deney grubunda ise çalışma öncesinde /s/ bozukluk derecesi 2 kişide 2 iken, çalışma sonrasında /s/ bozukluğu olan hiç kimse bulunmamıştır.

Çalışma öncesinde /ş/ bozukluk derecesi kontrol grubunda 1 kişide 2 iken çalışma sonrasında bu durum, değişiklik göstermediği görülmüştür. Deney grubunda ise çalışma öncesinde /ş/ bozukluk derecesi 2 kişide 2, 3 kişide 3 iken çalışma sonrasında sadece 1 kişide 1 seviyesinde görülmesi önemli bir gelişme olduğunu göstermektedir..

Çalışma öncesinde deney grubunda /c/ bozukluk derecesi 1 kişide 2, 1 kişide 4 iken çalışma sonrasında bu durum sadece 1 kişide 2 seviyesinde değişme göstermiştir. Kontrol grubunda /c/ bozukluğu hiç kimsede görülmemiştir.

Kontrol grubunda /ç/ bozukluğu hiç kimsede görülmemiştir. Deney grubunda ise bu bozukluk çalışma öncesinde 1 kişide 4 iken çalışma sonrasında 1 kişide 2 şeklinde değişim göstermiştir.

Çalışma öncesinde /z/ bozukluk derecesi kontrol grubunda 1 kişide 2, 2 kişide 3, 1 kişide 4 iken, bu durumun çalışma sonrasında da devam ettiği gözlenmiştir. /z/ bozukluğunun nefes çalışmalarıyla gelişme göstereceği düşünülmektedir.

Çalışma öncesinde hızlı boğumlama bozukluğu 1 kişide 4 iken çalışma sonrasında bir değişme olmadığı görülmektedir. Deney grubunda ise hızlı boğumlama bozukluğu hiç kimsede görülmemiştir.

Çalışma öncesinde ağır boğumlama bozukluğu derecesi kontrol grubunda 1 kişide 3 iken, çalışma sonrasında aynı kişide 2 şeklinde değişme göstermiştir. Deney grubunda ağır boğumlama bozukluğu hiç kimsede görülmemiştir.

Çalışma öncesinde gevşeklik bozukluğu derecesi deney grubunda 1 kişide 3, 1 kişide 4 iken, çalışma sonrasında 1 kişide 2 ve 1 kişide 3 olarak değişme göstermiştir. Kontrol grubunda gevşeklik bozukluğu hiç kimsede görülmemiştir.

Çalışma öncesinde ses bozukluğuna ait değerlerden şiddete ilişkin bozukluk derecesi deney grubunda 1 kişide 3 iken, çalışma sonrasında bu durum aynı kişide 1 derece şeklinde değişme göstermiştir. Kontrol grubunda bozukluk hiç kimsede görülmemiştir.

Çalışma öncesinde perdeye ilişkin bozukluk derecesi deney grubunda 1 kişide 3 iken, çalışma sonrasında bu bozukluk hiç kimsede görülmemektedir. Kontrol grubunda perdeye ilişkin bozukluk hiç kimsede görülmemiştir.

Çalışma öncesinde tona ilişkin bozukluk (garık ses) derecesi deney grubunda 1 kişide 4 iken, çalışma sonrasında aynı kişide 3 olarak değişme göstermiştir. Kontrol grubunda tona ilişkin bozukluk (garık ses) görülmemiştir.

Çalışma öncesinde tona ilişkin bozukluk (gırtlak sesi) derecesi kontrol grubunda 1 kişide 3 iken, çalışma sonrasında değişme göstermemiştir. Deney grubunda ise tona ilişkin (gırtlak sesi) bozukluk derecesi 2 kişide 3 iken, çalışma sonrasında 2 kişide 1 olarak değişim göstermiştir. Deney grubundaki öğrencilerde gözlenen tona ilişkin bozukluktaki (gırtlak sesi) gelişmenin yapılan ses eğitimi uygulamalarına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Seslerin ve hecelerin anlaşılır biçimde seslendirilmesiyle ancak iyi bir boğumlama sağlanabilir (Önen, 1998:111). Ünlü ve ünsüzlerin çıkış yerlerini iyice bilerek bunlar üzerinde ısrarla çalışmak gerekir (Şenbay, 1990:55). Alıştırmalar üzerinde çalışarak boğumlama bozuklukları olan kişiler başarı elde edebilirler.

Boğumlamadaki kusurlar genellikle ihmal ve önemsizlikten kaynaklanır. Psikolojik nedenlerden ya da aşırı heyecandan kaynaklanan boğumlama kusurları da vardır. Her ne nedenle olursa olsun, gayret gösterildiği takdirde giderilemeyecek hiçbir boğumlama kusuru yoktur (Güler ve Hengirmen, 2005: 153).

Gevşeklik kusurunun giderilmesinde önemli olan boğumlama organlarındaki tembelliğin giderilmesidir. Boğumlama çalışmalarına ağırlık vermek, daha çok hangi organlarda tembellik varsa o organları çalıştıracak boğumlama alıştırma çalışmalarına yoğunluk vermekle bu kusur giderilebilir (Önen, 1998: 50).

Hızlı ve ağır konuşma sorunlarında yetişkinler, en küçükten büyük birime kadar çeşitli boğumlama çalışmalarıyla bu sorunu giderebilirler (Akbayır, 2007: 212).

“Boğumlanmada alışkanlık kazanmak için, söylenmesi oldukça güç bir takım anlamsız cümleleri ezberleyerek, üzerinde alıştırma yapmak iyi sonuçlar verir. Bu cümleler, önce ağır, sonra gitgide hızlı tekrarlanır. Daha sonra da, alıştırma yapılırken dişler arasına bir kalem iyice sıkıştırılarak alt çene ve dudakların kuvvetlenmesi elde edilir. Söylenmesi oldukça güç olan bu anlamsız cümleleri tekrarlamakla tembel ve gevşek boğumlamanın önüne geçilmiş olur. Şunu hiçbir zaman unutmamalı: İyi bir boğumlanma olmadan açık, anlaşılır bir konuşma elde edilemez” (Şenbay, 1990: 57).

“Ayrıca konuşmadaki yetersizlikler boğumlama bozukluklarının dışında sinirlilik, aşırı heyecanlılık, güvensizlik gibi halleri içeren sorunlardan da doğabilir. Çünkü konuşmanın o andaki ruhsal ve zihinsel durumunu, coşkusu ya da tutumunu gösterir. Etki ile ses arasındaki ilişkiye, kassal gerilim olgusu diyebiliriz. Ses, kassal devrimin bir ürünü olduğundan organizmanın coşkusal durumuna yakından bağlıdır. Taşkın duygular, aşırı kassal gerginlik durumu ile ilişkili olmaları nedeniyle, sesin perdesini yükseltmede etkili olan gırtlak gerilimleriyle sonuçlanır” (Taşer, 1992: 95). Konuşmanın oluşturulmasında görev alan organların bir bütün olarak ve kusursuz çalışmaları sinir dizgesinin sağlıklı işleyişine bağlıdır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Çalışmamızda S.Ü. İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü Spikerlik Sunuculuk dersi alan 2. sınıf öğrencilerinden 8 erkek deney, 8 erkek kontrol grubu 16 erkek öğrencinin boğumlama ile ses bozuklukları değerlendirilmiş olup, araştırma sonuçları aşağıda verilmiştir.

1. Sesin akustik özelliklerinden Fo, Jitter, Shimmer ve NHR çalışma öncesi ve çalışma sonrası ölçüm sonuçlarının istatistiki olarak değerlendirilmesinde önemli bir fark bulunmamıştır. Bu durum deney ve kontrol grubundaki tüm öğrencilerin ses sağlığı probleminin olmadığını göstermektedir.

2. Gözlenen ve istatistik olarak önemli bulunmayan MFS sonuçları ortalama MFS değerleriyle kıyaslandığında kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin çalışma öncesi ve çalışma sonrası sonuçları ortalama değer altında olmasına rağmen, çalışma sonrasında deney grubunun bu değerlerinde önemli bir gelişme görülmektedir.

3. /r/, /s/, /ş/, /c/, /ç/ boğumlama bozuklukları çalışmaya bağlı olarak düzelleme göstermektedir.

4. Gevşeklik boğumlama bozukluğu çalışmaya bağlı olarak düzelmektedir.

5. Şiddete ilişkin bozukluk, perdeye ilişkin bozukluk, tona ilişkin bozukluk (gırtlak sesi ve garık ses) türleri çalışmaya bağlı olarak düzelmektedir.

4.2. Öneriler

1. Boğumlama ve ses kusurlarının giderilmesinde ses eğitimi çalışmaları kullanılmalıdır.

2. Bu alanda yapılacak araştırmalarda çalışma süresinin daha uzun tutulması ve tek gruplu çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akbayır, S. (2007). **Dil ve Diksiyon Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları**. (4. Baskı). Ankara: Akça Basım Yayın Pazarlama Anonim Şirketi.

Alçın, S. (1999). “Türk Televizyonlarında Haber Spikerliğinin Niteliği”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çevik, N. (2002). **Konuşma Tekniği**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri.

Çevik, S. (1999). **Koro Eğitimi Yönetimi ve Teknikleri**. (2. Baskı). Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.

Güler, Hengirmen (2005). **Ses Bilimi ve Diksiyon**. (1. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.

Kayador, V. (1993). “Radyo ve Televizyon Spikerliği”. **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Manchester, A. L. (1907) Ses Üretiminin Temelleri Üzerine Oniki Ders. (Çeviri: ?) **Folklorla Doğru Dans Müzik Kültür Çeviri Araştırma Dergisi**, (1990); 61, (249-275).
- Öğüt, F. (2002). “Ses ve Konuşma Bozukluklarında Foniatrik Eğitim”. **Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Baş Boyun Cerrahisi**. (Ed. Onur Çelik). İstanbul: Turgut Yayıncılık ve Ticaret A.Ş.
- Ömür, M. (2001). **Sesin Peşinde**. (1. Baskı). İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Önen, A. (2004). **Türkçeyi Türkçe Konuşmak** (*Diksiyon – Spikerlik Etkili Konuşma Yöntemler – Teknikler*). İstanbul: İnkılap kitarevi.
- Özben, R. (1989). **Türkçe Diksiyon**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Şenbay, N. (1990). **Alıştırmalı Diksiyon Sanatı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şenocak, F. (1990). “Fonasyonun Anatomik ve Fizyolojik Özellikleri”. **Otolarengolojide ve Sanat Dallarında Disfoniler İnternasyonal Simpozyumu**. 8-11 Ekim, İstanbul. s.37.
- Taşer, S. (1992). **Konuşma Eğitimi** (4. Baskı). İzmir: İleri Kitabevi Yayınları.
- Töreyn, M T. (2008). **Ses Eğitimi (Temel Kavramlar – İlkeler – Yöntemler)** (1. Baskı). Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Yıldırım, Şimşek (2004). **Nitel Araştırma Yöntemleri** (4. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M Y. (2006). **Güzel ve Etkili Konuşmak İçin Diksiyon**. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Yiğit, N. (1998). “Fonasyon Sistemindeki Anatomik Yapıların Ses Üzerindeki Etkileri”. **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- http: 1. http://www.diksiyonegitimi.org/viewpage.php?page_id=6, Erişim Tarihi: 25.07.2008
- http: 2. http://74.125.77.132/search?q=cache:G_R7PJuk6JQJ:www.tarsusram.gov.tr/belgeler/ozeg/dil_konusma/ses_bozukulugu.doc+http://www.tarsusram.gov.tr+ses+bozuklu%C4%9Fu&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, Erişim Tarihi: 25.07.2008